

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. М.І. ПИРОГОВА
Кафедра філософії та суспільних наук**

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**II-ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

18 листопада 2021 року

ВІННИЦЯ 2021

УДК: 1(091):004.83

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА
проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович

професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах. Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 18 листопада 2021 року Вінниця 2021. Видавець ФОП Кушнір Ю.В. – 196 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 18 листопада 2021 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та всім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова протокол № 3 від 25 листопада 2021р.

УДК: 1(091):004.83

ISBN 978-617-7721-38-2

усвідомленості у використанні матеріалу, його чіткого попереднього аналізу з урахуванням специфіки цілей і завдань тренінгу, а також особливостей групи. Досить часто гра може бути ефективно використана в тренінгу після її адаптації, внесення в інструкцію змін, які роблять гру цілком придатною до використання в контексті конкретного тренінгу і конкретної групи.

Література:

1. Азарнова А.Г. Метод ролевой игры в тренинге. – СПб.: Речь, 2011. – 347 С.
2. Белкін І.В. Професійна підготовка менеджера маркетингових комунікацій на основі ділових ігор. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №15. С. 31-37.
3. Донских А.Г. Корпоративные деловые игры. Методика разработки и проведения. Практическое пособие для бизнес-тренера. – СПб.: Речь, 2011. 126 С.
4. Хлебнікова, Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога : навчально-методичний посібник для викладачів, слухачів ІПО, директорів шкіл, керівників РУО. – Х. : Вид. група «Основа», 2005. – С. 7–11.

Бобело В. С.

викладач кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

НАЦІОНАЛЬНІ МАРКЕРИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ

Тридцять років новітнього українського державотворення вже подарували вітчизняним науковцям та вченим велике розмаїття проблем, тем і напрямків для опрацювання, пошуків та досліджень. Відповідно і перед українською гуманітаристикою стоїть цілий ряд викликів та завдань. Однією з тих тем, які варто актуалізувати, а її наукове обговорення інтенсифікувати, є тема суспільного діалогу в цілому, та тих національних маркерів, що на нього впливають, зокрема.

Взагалі тема суспільного діалогу є неймовірно важливою, оскільки зачіпає питання соціального буття населення держави, громадян України та, власне, українців як національної спільності (причому всі ці три

категорії варто розглядати як у взаємозв'язку, так і протиставляючи їх одну одній). Прямо чи опосередковано вона також зачіпає питання управління державою та розбудови його формальних та неформальних інституцій.

Питання суспільного консенсусу, який повинен стати наслідком суспільного діалогу, є одним з наріжних каменів для подальшого успішного існування держави Україна в часі і просторі.

Виходячи з контексту цих тез, хотілося б окремо наголосити, що автор не ставить знаку рівності між поняттями «соціальний діалог» та «суспільний діалог», чітко їх розмежовуючи, а інколи навіть протиставляючи одне одному. Поняття «соціальний діалог» варто розглядати як поняття вужче, більш чітко окреслене з точки зору предмету та об'єкту. І коли ми говоримо про соціальний діалог, ми чітко маємо на увазі процес формування визначень та наближення позицій, досягнення спільних домовленостей та узгодження рішень сторонами, що представляють інтереси робітників, роботодавців, державних органів і органів місцевого самоврядування щодо питань засад державної соціально-економічної політики та їх реалізації, а також регулювання соціальних та трудових відносин. «Суспільний діалог» є поняттям іншого штибу і відображає процес обговорення в суспільстві надважливих і актуальних питань спільного комфортного буття в межах національної держави.

Українська державність, яка була відновлена 24 серпня 1991 року, отримала в спадок від попередніх, колоніальних, епох цілий комплекс проблем і негараздів, з якими Україна змушена боротися і сьогодні. І які, цілком імовірно, вирішуватимуться українською державою іще не одне десятиліття. Серед цих проблем, в тому числі й проблема постколоніальної «травмованості» українського суспільства. Це пов'язано з свідомою політикою геноциду щодо українського народу з боку країн, що знищили українську державність, набули її територій та, відповідно, прагнули знищити (розчинити) український етнос у власному етнічному субстраті. Цю «травмованість» українського суспільства достатньо важко заперечувати і вона потребує тривалого і непростого «лікування». Одним з засобів подолання колоніального посттравматичного синдрому якраз і може стати суспільний діалог з приводу життєво важливих проблем українського суспільства.

Існування України завжди виступало самоціллю буття української нації та її провідних представників. Українська Суверенна Соборна Держава (УССД) була тим ідеалом до якого прагнуло українство, за який боролось, за який гинуло і нищилось ворогами. Ідея УССД в середині ХХ століття була визнана основою українського світогляду та українського політичного руху провідним українським громадсько-політичним рухом, чи не єдиним активним борцем за втілення цих ідеалів – Організацією Українських Націоналістів [1, с. 35].

На сучасному ж етапі питання виживання української держави у майбутньому прямо пов'язане з українською етнічною спільнотою та розбудовою української політичної нації на основі загальних принципів цивілізованого Світу (тобто поваги до історії, культури, ідентичності, історичної пам'яті титульної нації).

Поняття етнічної і політичної нації не є тотожними, і їх не варто плутати. Етнічну націю етнократичний словник виданий в 2007 визначає як усталену спільноту людей, що пов'язана між собою етнічним походженням [2, с. 405]. І саме етнічна детермінанта є тут головною і визначальною. Титульна етнічна нація України – українці: тут немає, та і не може бути жодних сумнівів і заперечень. Нація ж політична енциклопедією історії України визначається як суверенна спільнота співгромадян (ще інколи називають громадянською нацією, детермінанта об'єднання – громадянство чи підданство), політично суб'єктних, що належать до різних етносів, але реалізують (здійснюють) колективні національні інтереси через механізм спільної політичної організації – держави [3, с. 349]. Попри чітке термінологічне розмежування, в спостерігаються певні проблеми в царині сутнісного сприйняття поняття «українська нація» [4, с. 259]. У нормативно-правових документах України немає чіткого визначення даного поняття, наприклад, навіть в Конституції України суть його не розкривається, попри те, що ця конструкція вживається поряд з дефініцією «український народ», якій дається чітке означення: «громадяни України всіх національностей» [5, с. 2]. Цей факт і розміщення обох означених дефініцій в межах преамбули (дуже близько одна до одної), дозволяє зробити умовивід про певне їх протиставлення і чітко етнічне забарвлення дефініції «українська нація». Тривала окупація території України сусідами, що уособлювала собою бездержавний період в нашій історії, фактично унеможливила усталення політично-статистської концепції розуміння нації. Побіжно відмітимо, що в наукових колах України вже на початку ХХ ст. існував понятійний розподіл на етнічну та політичну концепції нації, що відображалось в існуванні двох протилежних за своїми поглядами історіографічних шкіл: школи В'ячеслава Липинського (політична концепція) та народницької (етнічна концепція).

Отже, становлення української політичної нації є невідкладною потребою і викликом часу, на який невідкладно потрібно відповідати українським елітам. Утвердження цих процесів в демократичній правовій державі фактично не можливе без суспільного діалогу з приводу важливих націотворчих питань. Будучи автохтонним населенням і складаючи понад 77% усього населення України, українці прагнуть вибудовувати власну національну державу, не заперечуючи при цьому права інших національностей на національно-персональну автономію і всі ті загальнолюдські права, що закріплені в Загальній декларації прав людини.

Суспільний діалог, вибудований на принципах взаємоповаги націй, що проживають в Україні покликаний забезпечити у майбутньому міцний фундамент творення української політичної нації, з існуванням і діяльністю якої напрямку буде пов'язано виживання та добробут Української Суверенної Соборної Держави, як загального ідеалу багатьох поколінь борців за свободу і незалежність нашої Батьківщини. Однак, варто чітко наголосити, що всі сторони суспільного діалогу неухильно повинні дотримуватись однакових правил і принципів, причому детермінуючим правилом повинна стати неодмінна істинність тверджень. Причому позиція, прагнення, історична пам'ять, комплекс духовно-культурних і політичних цінностей українців повинні стати тим фундаментом, тією точкою яку повинні прагнути зрозуміти і, хоча б частково, розділити представники інших націй, що проживають в межах держави Україна і теоретично мали б виступати складовими частинами української політичної нації.

Історично Україна і українство не були помічені в широкому розповсюдженні, чи, тим більш, домінуванні расизму, супремасизму, ксенофобії чи великодержавного шовінізму по відношенню до інших націй чи етносів. Цей факт дозволяє позиціонувати українців як націю достатньо толерантну і таку, що прагне вибудовувати взаємовідносини як в середині країни, так і на зовнішньополітичній арені на засадах рівноправності і мирного співіснування держав і націй. Цей факт підтверджує і участь України в більш ніж 20 миротворчих операціях та місіях під егідою ООН, НАТО та інших міжнародних організацій. Навіть сьогодні українські військові приймають участь у 8 миротворчих міжнародних операціях в 6 країнах світу (Демократична Республіка Конго, Сербія (Україна не визнала незалежність Косово на території якого знаходиться миротворчий контингент), Південний Судан, Молдова, Кіпр, Малі) та регіоні Аб'єй (спірна територія між Суданом та Південним Суданом) [6].

Враховуючи минулу і сучасну толерантність і миролюбність української нації, суспільний діалог необхідно вести виходячи з загальних принципів історичної справедливості. В цьому контексті неймовірної ваги набувають українські національні маркери, відповідно до яких повинно відбуватися зближення позицій українців та представників інших націй, що проживають в Україні. Під українськими національними маркерами розуміємо ті важливі елементи української національної самосвідомості, ті теми, на які активно реагує українська нація, які складають «тіло» і «дух» українства, є частиною їх національної ідеї, історичної пам'яті, культурних і духовних цінностей і без яких не уявляється можливість існування української національної ідентичності.

Можемо виділити досить велику кількість національних маркерів, але в межах даного дослідження зупинимося на основних. Безперечними і засадничими маркерами мають виступати мова, національна культура,

національна церква, національна і державна символіка, українська армія, український національний державницький та науково-культурний пантеон. Також до наших національних маркерів необхідно зараховувати такі складові національної пам'яті, як місця пам'яті та історичний календар [7, с. 24].

Українська мова виступає основним чинником національної ідентичності, є консолідуючим фактором для українства (як в Україні так і за кордоном, в діаспорі), її державний статус закріплено в Конституції та законах України, питання існування української нації безпосередньо пов'язане з питанням існування і функціонування української мови, безперечно, що в історії творення української нації українська мова відіграла виключну роль.

Українська національна культура є всезагальною сукупністю матеріальних і нематеріальних (духовних) цінностей, що були створені українством за всю його історію (включаючи культурні надбання протоукраїнських епох). Українська культура є невід'ємною складовою частиною європейської та світової культур, є рівною іншим національним культурам і виступає засобом, інструментом, формування української нації та слугує меті виховання наступних її поколінь.

Національною церквою в Україні варто визнавати ті релігійні організації, що репрезентують свідому українську етнічну спільноту, та позитивно реагують на інші національні маркери. До таких релігійних течій без вагань можемо віднести Українську греко-католицьку церкву (УГКЦ) та Православну церкву України (ПЦУ), та, з деякими застереженнями, українські рідновірські течії. Також потрібно мати на увазі, що поняття «національна церква» і «державна церква» не є тотожними.

До державної символіки України ми відносимо офіційні емблеми-символи держави, що зафіксовані в Конституції України (герб, прапор, гімн, власне та ж Конституція), а їх функціонування регламентується окремими законами чи підзаконними нормативно-правовими актами. За наругу над державними символами передбачено кримінальну відповідальність. Грають важливу і незамінну роль в формуванні національної ідентичності і вихованні наступних поколінь громадян держави. Національними символами вважаються культурні символи нації, що представляють цінності, які об'єднують українство, але не отримали закріплення на законодавчому рівні як символи державні (українська пісня, вишиванка, Кобзар тощо).

Українську армію потрактуємо як збройні сили держави Україна, що покликані здійснювати завдання з її оборони, захисту її суверенітету і територіальної цілісності. Питання української армії як національного маркера неймовірно актуалізовано новітньою збройною агресією РФ проти України та протистоянням ЗСУ агресору.

Під українським національним державницьким та науково-культурним пантеоном маємо на увазі всіх видатних тих діячів, що творили українську державність, боролись за її незалежність та проти окупантів, творили українську науку та культуру, репрезентуючи та прославляючи Україну в світі і без вшанування яких не бачиться можливим творення майбутнього української нації.

Місцями національної пам'яті українців необхідно вважати ті місця і символічні об'єкти з якими українська національна спільнота пов'язує власні сакральні спогади, переживання, цінності. Це можуть бути меморіали Голодомору, місця відомих битв, місця поховання видатних особистостей тощо.

Під українським національним історичним календарем ми розуміємо календар знаменних, важливих і пам'ятних дат, які вшановуються, відмічаються українством як на державному, так і на побутовому рівні.

Отже, підсумовуючи, хотілось би зазначити, що національні маркери в сучасному українському суспільному діалозі є певним абсолютом важливості, адже саме реакція на них дає нам можливість оцінювати спроможність і бажання представників українського суспільства до справжнього діалогу з українською етнічною нацією щодо творення нації політичної, яка стане фундаментом майбутньої сильної і процвітаючої України, України здатної відповідати на будь-які як геополітичні, так і соціально-економічні виклики.

Література:

1. ОУН в 1941 році. Документи. В 2-х ч. Ч.1. / Упорядники О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук ; Відп. ред. С. Кульчицький. – Київ : Інститут історії України НАН України, 2006. – 336 с.
2. Антонюк О. Нація / О. Антонюк // Етнократологічний словник : Енцикл.-довід. слов. / За ред. О. Антонюка, М. Головатого та Г. Щокіна. – Київ : МАУП, 2007. – 576 с.
3. Галушко К. Нація / К. Галушко. // Енциклопедія історії України. У 10 томах. Т. 7 : Мі-О. / Редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України. Інститут історії України. – Київ : Наукова думка, 2010. – 728 с.
4. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму : монографія. / Г. Касьянов. – Київ : Либідь, 1999. – 352 с.
5. Конституція України / станом на 25.10.2021. – Київ : Центр навчальної літератури, 2021. – 64 с.
6. Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки [Електронний ресурс] // Міністерство оборони України. Офіційний веб сайт. – 2021. – Режим доступу: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/>

7. Бобело В. Категорії «національна ідея» та «національна пам'ять» у сучасному вітчизняному соціально-політичному вимірі. / В. Бобело // Матеріали доповідей та виступів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах», 19 листопада 2020, Вінниця : Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020 – С. 19-25.

Богатчук С.С.,
к.істор.н., доцент,
доцент кафедри історії України та філософії
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТА ЦЕРКОВНОЇ ВЛАДИ В РОЗДУМАХ П. МОГИЛИ

Петра Могила можна вважати одним із перших православних українських мислителів XVII ст., який почав задумуватися про майбутню державу. В основу державотворення він закладав єдність усіх станів суспільства, етнічних угруповань і конфесій в українському суспільстві. Мислитель вважав сильну монархічну владу ідеальною, та з умовою обмеження законом.

Стверджував, що право і закон є вищими за будь-яку іншу владу (чи то церковну, чи то царську). Ідеї й діяльність філософа сприяли духовній єдності українського народу [1, с. 135-137].

Необхідно відзначити, що ставши митрополитом, Петро Могила особисто опікувався науковим, моральним і релігійним спрямуванням викладання і виховання в колегії, забезпечивши її матеріально. Витрачаючи власні кошти, він побудував для неї навчальний корпус [2].

Митець вважав, що залучення українського народу до здобутків людської цивілізації, збагатить його духовно й інтелектуально, Саме це, на думку філософа, буде сприяти єднанню українців [3].

Перетворення колегіуму в Академію та залучення найкращих вчителів-вихователів дозволило надавати цілісну систему знань у галузі державно-правових теорій, статутів і устрою життя інших народів, одночасно, виховуючи високу культуру мислення. У 1701 р. навчальний заклад отримує статус Києво-Могилянської академії. Фінансово її підтримував гетьман України Іван Мазепа. Щороку в академії навчалося 2 тис. студентів, з них щороку навчалися від 200 до 300 іноземців. Правила були дуже суворими. Навчання тривало 12 років. Академія отримала ще одну неофіційну назву – «Київські Афіни» [4, с. 241].